

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

ZALECENIA

RADA

ZALECENIE RADY

z dnia 8 grudnia 2022 r.

w sprawie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem: cele barcelońskie na 2030 r.

(2022/C 484/01)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292 w związku z jego art. 153 ust. 1 lit. i),

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Aby usunąć przeszkody zniechęcające kobiety do uczestnictwa w rynku pracy, w 2002 r. Rada Europejska w Barcelonie ustanowiła cele do osiągnięcia do 2010 r., a mianowicie dotyczące wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi: osiągnięcie wskaźnika uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem na poziomie 33 % w przypadku dzieci poniżej 3 lat oraz na poziomie 90 % w przypadku dzieci od 3 lat do wieku rozpoczęcia obowiązkowego szkolnego ⁽¹⁾. Choć w średnim ujęciu na poziomie Unii Europejskiej cele barcelońskie zostały osiągnięte, istnieją znaczące różnice między państwami członkowskimi oraz w ich obrębie, zwłaszcza w przypadku dzieci z gospodarstw domowych o niższych dochodach oraz w przypadku najmłodszej grupy wiekowej.
- (2) Celem niniejszego zalecenia jest zachęcenie państw członkowskich do zwiększenia uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, dostępnej, przystępnej cenowo i wysokiej jakości, przy jednoczesnym uwzględnieniu zapotrzebowania na wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem oraz zgodnie z krajowymi modelami świadczenia takich usług, by ułatwić uczestnictwo kobiet w rynku pracy oraz wspierać rozwój społeczny i poznawczy wszystkich dzieci, a w szczególności dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji lub pochodzących ze środowisk defaworyzowanych.
- (3) Obowiązki w zakresie opieki nad dziećmi, zwłaszcza bardzo małymi, znacznie ograniczają uczestnictwo kobiet w rynku pracy. W 2021 r. w badaniu aktywności ekonomicznej ludności (LFS) 27,9 % kobiet biernych zawodowo wskazało, że zajmowanie się dziećmi lub osobami dorosłymi wymagającymi opieki było głównym powodem, dla którego nie poszukiwały zatrudnienia, podczas gdy w przypadku mężczyzn było to tylko 8,0 %. W 2019 r., przed pandemią, odsetek ten wynosił odpowiednio: 32,6 % oraz 7,6 % ⁽²⁾. W tym samym czasie wskaźnik zatrudnienia osób mających dzieci w wieku poniżej 6 lat wynosił 90,1 % w przypadku mężczyzn i 67,2 % w przypadku kobiet. Wypełnianie nieodpłatnych obowiązków opiekuńczych powstrzymuje od uczestnictwa w rynku pracy około 7,7 mln kobiet w Europie, a dla porównania – tylko 450 tys. mężczyzn. Nieproporcjonalny udział kobiet w pracy opiekuńczej jest również jedną z głównych przyczyn luki płacowej między kobietami a mężczyznami ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Rada Europejska w Barcelonie, 15 i 16 marca 2002 r. (2002), SN 100/1/02 REV1.

⁽²⁾ Baza danych Eurostatu LFSA_IGAR, *Care of adults with disabilities or children and other family or personal reasons* [Opieka nad osobami dorosłymi z niepełnosprawnościami lub nad dziećmi oraz inne przyczyny rodzinne lub osobiste], odsetek ludności biernej zawodowo, ale poszukującej pracy, grupa wiekowa 15–64 lat.

⁽³⁾ Sprawozdanie Europejskiego Instytutu ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE): *Gender inequalities in care and consequences on the labour market* [Nierówności płci w kontekście opieki i konsekwencje na rynku pracy], 12953/20 ADD 1.

- (4) Kobiety są również bardziej skłonne dostosowywać swoje modele pracy do obowiązków opiekuńczych. Ma to trwały wpływ na ich karierę zawodową i na lukę płacową i emerytalną między kobietami a mężczyznami. Zatrudnione kobiety poświęcają codziennie średnio 90 minut więcej niż pracujący mężczyźni na prace domowe oraz bezpośrednie czynności opiekuńcze. Przeciwdziałanie luce w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami ma wyraźne uzasadnienie, ponieważ przyczynia się do wzrostu gospodarczego i może przynieść pozytywne skutki pod względem wydajności. Wywiera także, co jest powszechnie uznawane, pozytywny wpływ na ograniczanie ubóstwa i na włączenie społeczne oraz stanowi jedno z rozwiązań problemu kurczących się zasobów pracy.
- (5) Dostępność przystępnych cenowo, wysokiej jakości usług opiekuńczych ma znaczący korzystny wpływ na sytuację zatrudnienia opiekunów, w szczególności kobiet. W miarę jak w całej Unii zwiększyła się dostępność wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, luka w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami zmniejszyła się z 17,7 punktów procentowych w 2002 r. do 10,8 punktów procentowych w 2021 r. W ostatnich latach postępy uległy jednak zahamowaniu.
- (6) W Europejskim filarze praw socjalnych podkreśla się znaczenie równości płci, równowagi między życiem zawodowym a prywatnym oraz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jako kluczowych celów Unii. Stwierdza się w nim, że należy zapewnić i wspierać równość traktowania i szans kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w odniesieniu do uczestnictwa w rynku pracy, warunków zatrudnienia i możliwości rozwoju kariery. Uznaje się w nim również prawo dzieci do dostępu do wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, prawo dzieci do ochrony przed ubóstwem oraz prawo dzieci ze środowisk defaworyzowanych do szczególnych środków służących zwiększeniu równości szans.
- (7) W planie działania na rzecz filaru proponuje się, aby do 2030 r. co najmniej 78 % ludności w wieku od 20 do 64 lat miało zatrudnienie. Aby to osiągnąć, w planie działania wyznaczono także cel polegający na zmniejszeniu co najmniej o połowę w porównaniu z poziomem z 2019 r. luki w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami, między innymi w drodze zwiększenia dostępu do formalnej wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. W planie działania uznaje się, że zwiększenie dostępu do formalnej wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przyczyniłoby się do wzrostu uczestnictwa kobiet w rynku pracy i lepszego godzenia życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego.
- (8) Istnieją znaczne rozbieżności między państwami członkowskimi w sposobie udzielania wsparcia rodzicom. W niektórych państwach członkowskich większy nacisk kładzie się na oferowanie systemów urlopów rodzicielskich, objętych odpowiednim wynagrodzeniem lub zasiłkiem, trwających przez okres co najmniej pierwszych 12 miesięcy życia dziecka, dzięki czemu wskaźnik wykorzystania urlopu rodzicielskiego jest bardzo wysoki. Inne państwa członkowskie koncentrują się bardziej na świadczeniu usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem na rzecz jak najmłodszych dzieci. W tej drugiej grupie państw członkowskich dzieci zazwyczaj uczestniczą we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem już w pierwszym roku życia, a urlop rodzicielski objęty wynagrodzeniem lub zasiłkiem nie przekracza minimum wymaganego przez prawo Unii. Nowy cel dotyczący dzieci poniżej 3 lat określony w niniejszym zaleceniu ma służyć osiągnięciu równowagi między tymi rozbieżnymi podejściami. W świetle powyższego dla grupy dzieci w wieku poniżej 3 lat ogólnym celem jest 45-procentowy wskaźnik uczestnictwa i wszystkie państwa członkowskie powinny dążyć do jego osiągnięcia.
- (9) Nie oczekuje się jednak, że państwa członkowskie, w których przedmiotowy odsetek sytuuje się poniżej poprzedniego celu wynoszącego 33 %, osiągną poprzedni lub nowy cel do 2030 r. Zamiast tego zaleca się, by zwiększyły wskaźnik uczestnictwa o co najmniej określony odsetek, który odzwierciedla sytuację wyjściową danego zainteresowanego państwa członkowskiego i istniejący w nim model korzystania z urlopu rodzicielskiego. Powinno to realistycznie umożliwić tym państwom członkowskim zbliżenie się do celu wynoszącego 45 %. Oczekuje się, że państwa członkowskie, które są dalej od osiągnięcia tego celu, dołożą większych starań, aby nadrobić zaległości.
- (10) Biorąc pod uwagę znaczne wahania wskaźników uczestnictwa w wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem z roku na rok oraz fakt, że dane za 2021 r. nadal odzwierciedlają wpływ pandemii COVID-19 w niektórych państwach członkowskich, jako punkt odniesienia dla określenia minimalnego wzrostu uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem w przypadku państw członkowskich, które nie osiągnęły jeszcze poprzedniego celu, wybrano średni wskaźnik uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem w ciągu ostatnich pięciu lat przed przyjęciem niniejszego zalecenia (według danych EU-SILC).

- (11) Na poziomie Unii istnieje już szereg zaleceń i dyrektyw w obszarze równości płci i warunków pracy, które dotyczą pewnych kwestii istotnych dla celów barcelońskich. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158⁽⁴⁾ ustanawia ramy zrównoważonego wykorzystania urlopu rodzicielskiego i elastycznych modeli organizacji pracy, a także urlopów opiekuńczych przez kobiety i mężczyzn.
- (12) W wielu unijnych inicjatywach podkreśla się, jak ważna dla dzieci jest wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem. Niniejsze zalecenie opiera się na następujących inicjatywach w zakresie polityki: rezolucji Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030)⁽⁵⁾ obejmującej unijny cel zakładający, że co najmniej 96 % dzieci w przedziale wiekowym od 3 lat do wieku rozpoczęcia obowiązków szkolnego na poziomie szkoły podstawowej powinno uczestniczyć we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem; zaleceniu Rady z dnia 22 maja 2019 r. w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem⁽⁶⁾ pomagającym państwom członkowskim udoskonalić usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz podkreślającym, że takie usługi muszą sprzyjać włączeniu i charakteryzować się dostępnością, przystępnością cenową i wysoką jakością; komunikacie Komisji pt. „Strategia UE na rzecz praw dziecka”⁽⁷⁾ obejmującym szereg kluczowych działań, które mają zostać podjęte przez Komisję w celu lepszego wsparcia i ochrony praw dziecka, oraz uznającym korzystną rolę wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w poznawczym i społecznym rozwoju dzieci; a także zaleceniu Rady z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci⁽⁸⁾ mającym na celu zapewnienie, aby dzieci zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym miały bezpłatny i skuteczny dostęp do kluczowych usług, w tym wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, we wszystkich regionach, także na obszarach oddalonych i wiejskich.
- (13) Inwestując w usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, państwa członkowskie powinny uwzględniać nie tylko samą liczbę dostępnych miejsc, ale szereg aspektów takich jak intensywność uczestnictwa (pod względem liczby godzin), odsetek dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym uczestniczących we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, a także dostępność, przystępność cenową i jakość świadczonych usług. W niniejszym zaleceniu określono zatem środki ukierunkowane na te aspekty.
- (14) Aby ułatwić uczestnictwo głównych opiekunów – przede wszystkim kobiet – w rynku pracy, liczba godzin, które dziecko spędza w placówce wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, powinna być wystarczająca, aby umożliwić rodzicom znaczące zaangażowanie w pracę zarobkową. Należy zachęcać do tego uczestnictwa, mając na względzie nadrzędny interes dziecka, a jednocześnie pozwolić na wybór co do równowagi między życiem zawodowym a prywatnym i co do korzystania z usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem sprzyjający równości płci. W przypadku gdy dzieci nie uczęszczają w pełnym wymiarze czasu do placówki wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, oboje rodzice powinni korzystać z praw do urlopu rodzicielskiego oraz elastycznej organizacji pracy przewidzianych w dyrektywie (UE) 2019/1158, takich jak zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy, ruchomy czas pracy i praca zdalna, aby zapewnić równy podział obowiązków opiekuńczych, a ponadto wraz z wiekiem dziecka należy wydłużać czas jego uczestnictwa. Biorąc pod uwagę, jak ważny jest ten aspekt, wraz z ogólnym wskaźnikiem uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem należy także monitorować intensywność uczestnictwa (pod względem liczby godzin) we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem.
- (15) Ponadto kobiety o niskim poziomie umiejętności zawodowych, migrantki, kobiety z gospodarstw domowych o niskich dochodach mające dzieci i kobiety samotnie wychowujące dzieci napotykają więcej barier w dostępie do szkolenia i znalezienia pracy oraz więcej czynników zniechęcających je do podjęcia lub ponownego podjęcia zatrudnienia z powodu ograniczeń finansowych i niefinansowych utrudniających uczestnictwo ich dzieci we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem. Promowanie większego uczestnictwa dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji i dzieci pochodzących ze środowisk defaworyzowanych we włączającej wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem miałyby korzystny wpływ na szanse powrotu ich matek do pracy. Pomogłoby to również kobietom w lepszym godzeniu życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego.
- (16) Rodzice z niepełnosprawnościami i rodzice dzieci z niepełnosprawnościami napotykają na szczególne bariery i wyzwania w zakresie dostępu do rynku pracy. Ułatwienie uczestnictwa dzieci z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnej wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, w stosownych przypadkach, przy uwzględnieniu rodzaju i stopnia niepełnosprawności, specjalistycznej oceny i nadrzędnego interesu dziecka, może pomóc ich rodzicom w lepszym godzeniu życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego.

⁽⁴⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE (Dz.U. L 188 z 12.7.2019, s. 79).

⁽⁵⁾ Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1.

⁽⁶⁾ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2019 r. w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (Dz.U. C 189 z 5.6.2019, s. 4).

⁽⁷⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pt. „Strategia UE na rzecz praw dziecka” (COM(2021) 142 final z 24 marca 2021, s. 1).

⁽⁸⁾ Zalecenie Rady (UE) 2021/1004 z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci (Dz.U. L 223 z 22.6.2021, s. 14).

- (17) Uczestnictwo we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem przynosi dzieciom liczne korzyści. Istnieją dowody na to, że zapewnienie dobrej jakości wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem odgrywa zasadniczą rolę w poprawie rozwoju poznawczego, społecznego i edukacyjnego dzieci od najmłodszych lat. Według zalecenia Rady w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem uczestnictwo we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem może być skutecznym narzędziem pozwalającym wyrównać szanse edukacyjne dzieci znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, takich jak dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, dzieci w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym w monoparentalnych gospodarstwach domowych, dzieci ze środowisk migracyjnych, dzieci uchodźcy, dzieci romskie i z innych grup mniejszościowych, dzieci zamieszkałe w regionach wiejskich i oddalonych o niewystarczającej infrastrukturze w zakresie opieki, a także dzieci objęte pieczą zastępczą.
- (18) W zaleceniu Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci oraz w zaleceniu Rady w sprawie równouprawnienia, włączenia i partycypacji Romów⁽⁹⁾ podkreśla się, że równy dostęp do dobrej jakości, włączającej wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem ma kluczowe znaczenie dla przerwania dziedziczenia wykluczenia społecznego oraz dla zapewnienia równych szans dzieciom znajdującym się w niekorzystnych sytuacjach. W europejskiej gwarancji dla dzieci zaleca się państwom członkowskim przedstawienie krajowych planów wdrażających to zalecenie w terminie dziewięciu miesięcy od jego przyjęcia. Jednak wskaźniki uczestnictwa w przypadku dzieci znajdujących się w niekorzystnych sytuacjach są znacznie niższe, zwłaszcza w przypadku najmłodszych dzieci, co może prowadzić w późniejszych latach do osiągania gorszych efektów edukacyjnych oraz do częstszego wczesnego kończenia nauki, w szczególności w przypadku dzieci romskich lub dzieci ze środowisk migracyjnych, a także dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Ważne jest zatem, aby wyeliminować różnice między poziomem uczestnictwa tych dzieci we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem a poziomem uczestnictwa ogólnej populacji dzieci. Należy również zwrócić uwagę na zmniejszenie różnic w poziomie uczestnictwa między najwyższym a najniższym kwintylem dochodów. Uczestnictwo we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem jest też istotne dla dzieci uciekających przed wojną w Ukrainie oraz innych dzieci ubiegających się o ochronę w Unii lub korzystających z takiej ochrony. Wszystkim dzieciom potencjalnie narażonym na zagrożenia należy zapewnić równy dostęp do ogólnodostępnych usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem wolnych od segregacji.
- (19) Podobnie dzieci z niepełnosprawnościami mają prawo do uczestnictwa w ogólnodostępnej wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem na równi z innymi. Połowa dzieci z niepełnosprawnościami znajduje się wyłącznie pod opieką rodziców. Dlatego ważne jest zapewnienie, aby wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem była dostępna i włączająca, i by była połączona z ukierunkowanymi środkami, które pomagają zaspokoić szczególne potrzeby, w tym ze środkami polegającymi na znoszeniu barier i przeciwdziałaniu segregacji, na wyposażaniu personelu w niezbędne kompetencje lub zatrudnianiu wyspecjalizowanego personelu w celu zaspokojenia indywidualnych potrzeb i, w razie potrzeby, na zindywidualizowanych programach nauczania.
- (20) Szczególną uwagę należy zwrócić na zlikwidowanie luki w uczestnictwie dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w systemach wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w przypadkach gdy krajowe organy ds. społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych odpowiadają oddzielnie za poszczególne segmenty wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.
- (21) Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem musi charakteryzować się wysoką jakością, by uczestnictwo w niej przynosiło dzieciom korzyści. Choć nie ma jednego sposobu na określenie i ocenę jakości we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, jej istota leży w jakości interakcji między osobami dorosłymi a dziećmi, bez względu na obowiązujący system tej edukacji i opieki. Państwa członkowskie powinny zapewnić wysokiej jakości wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem, biorąc pod uwagę różne elementy określone w zaleceniu w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w tym dostępność usług, kwalifikacje i warunki pracy personelu, program nauczania, monitorowanie i ocenę, a także zarządzanie i finansowanie usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Szczególnie istotnymi elementami są np. proporcja między liczbą personelu a liczbą dzieci, kwalifikacje personelu i ciągłe szkolenie zawodowe.
- (22) Jakość wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jest też ważnym czynnikiem budującym zaufanie między rodzicami a instytucjami zapewniającymi edukację i opiekę, a więc ważnym czynnikiem, który sprzyja większemu uczestnictwu we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem.
- (23) Kolejnym istotnym aspektem wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jest dostępność. Obejmuje ona odpowiednią infrastrukturę i odpowiednią liczbę dostępnych miejsc oraz godziny otwarcia, a także dostosowanie do specjalnych potrzeb rodziców oraz pomoc w przejściu złożonych procedur administracyjnych. Wsparcie w zakresie procedur administracyjnych powinno być udzielane w różnej formie, w tym poprzez wsparcie językowe i cyfrowe, zwłaszcza dla grup w trudnej sytuacji lub ze środowisk defaworyzowanych, np. dla osób, które nie potrafią korzystać z narzędzi cyfrowych lub nie mają do nich dostępu. Obejmuje to również dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, w tym dla dzieci, rodziców i personelu, zgodnie z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i z wymogami dostępności określonymi w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882⁽¹⁰⁾.

⁽⁹⁾ Zalecenie Rady z dnia 12 marca 2021 r. w sprawie równouprawnienia, włączenia i partycypacji Romów (Dz.U. C 93 z 19.3.2021, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz.U. L 151 z 7.6.2019, s. 70).

- (24) Dostępność obejmuje także uproszczenie procedur i profesjonalizację personelu i wyspecjalizowanych pracowników, aby odpowiednio wspierać dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych i inne grupy w trudnej sytuacji w ramach ogólnodostępnych placówek, wolnych od segregacji. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby bariery utrudniające korzystanie z usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem zostały usunięte i aby zapobiegano powstawaniu takich barier, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, oraz aby usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem były prawdziwie włączające.
- (25) W działaniach dotyczących dostępności należy uwzględnić nierówności terytorialne. Długi czas dojazdu związany z odległością, brakiem lub ograniczonymi możliwościami połączeń transportowych bądź zatorami komunikacyjnymi może stanowić przeszkodę dla uczestnictwa, w szczególności w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Obszary wiejskie i oddalone są w szczególności niekorzystnej sytuacji z powodu niedoboru lokalnych usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Takie dysproporcje terytorialne mogą spowodować pogłębienie problemów związanych z przystępnością cenową. Dlatego ważne jest, by w planach mobilności wziąć pod uwagę różne profile osób korzystających z usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, a także by przy zbieraniu danych na potrzeby oceny i monitorowania uwzględnić kwestię zasięgu terytorialnego.
- (26) W wielu państwach członkowskich wysokie koszty wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem wciąż stanowią poważną barierę dla uczestnictwa. Z danych Eurostatu wynika, że w wielu państwach czynnik kosztowy odgrywa znaczącą rolę przy podejmowaniu decyzji o niekorzystaniu z usług formalnej opieki nad dziećmi, w szczególności w przypadku gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem. Według unijnego badania dochodów i warunków życia ludności z 2016 r. 13 % rodziców nie korzysta z opieki nad dziećmi z powodu kosztów, a 11 % ma umiarkowane lub duże trudności, by pozwolić sobie na korzystanie z niej. W przypadku gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem odsetki te są ponad dwukrotnie wyższe i wynoszą odpowiednio 28 % i 27 %. Badania naukowe dowodzą, że wysokiej jakości wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem przynosi znaczne korzyści gospodarcze, społeczne, edukacyjne i rozwojowe. Zapewnienie przystępnej cenowo wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przynosi korzyści, jeśli chodzi o zaspokojenie potrzeb kobiet w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji i o ułatwienie uczestnictwa kobiet w rynku pracy; a niesie to za sobą pozytywne długoterminowe skutki dla edukacji od wczesnego wieku, torując drogę do pozytywnego podejścia do uczenia się w ciągu całego życia, oddziałującego nie tylko na same dzieci, ale całe społeczeństwo. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić, aby koszty wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem były proporcjonalne do dochodów gospodarstwa domowego i nie stanowiły bariery dla korzystania z tych usług. Powinny też brać pod uwagę inne koszty związane z uczestnictwem we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, takie jak koszty transportu oraz potrzebnej odzieży i sprzętu.
- (27) Jednym ze sposobów odpowiedniego zapewnienia dostępnej i przystępnej cenowo wysokiej jakości wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jest wprowadzenie ustawowego prawa do takich usług, dzięki czemu organy publiczne gwarantują miejsce dla wszystkich dzieci, których rodzice o to wystąpią, bez względu na ich status zatrudnienia, status społeczno-ekonomiczny czy sytuację rodzinną. W większości państw członkowskich takie ustawowe prawo już obowiązuje, ale objęty nim przedział wiekowy jest bardzo różny. W najlepszym wypadku nie powinno być przerwy między końcem urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego i rodzicielskiego, objętego odpowiednim wynagrodzeniem lub zasiłkiem, a ustawowym prawem do miejsca w placówce wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.
- (28) Zwiększenie oferty wysokiej jakości, dostępnej i przystępnej cenowo wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla rodzin oraz poprawa warunków pracy i wynagrodzeń w tym sektorze powinny przynieść korzyści gospodarcze. Jednocześnie można zoptymalizować stabilność budżetową w zakresie nakładów na wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem, oceniając wpływ na finanse publiczne oraz regularnie monitorując i stale zwiększając opłacalność ekonomiczną, w oparciu o najlepsze praktyki, w tym efektywne planowanie mechanizmów finansowania spójnych z ogólną stabilnością finansów publicznych.
- (29) Łatwy i równy dostęp, bez dyskryminacji, do odpowiednich informacji online i offline na temat wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jest niezwykle ważny dla wszystkich rodziców, niezależnie od składu i statusu rodziny, co obejmuje związki partnerskie, zgodnie z prawem krajowym. Dotyczy to informacji o prawie do odpowiednich usług i o ich dostępności, sposobach dostępu do takich usług, a także – w stosownych przypadkach – o zasadach kwalifikowalności do wsparcia finansowego.
- (30) Brak wiedzy na temat praw rodziców i dzieci do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz na temat znaczenia tych usług dla przyszłych osiągnięć edukacyjnych stanowi dodatkową przeszkodę w korzystaniu z nich, co wpływa na uczestnictwo kobiet w rynku pracy. Odpowiednie i szczegółowe informacje dla rodziców powinny umożliwiać podejmowanie dobrze przemyślanych, świadomych decyzji dotyczących opcji opieki.

- (31) W wielu państwach w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem występują niedobory personelu. Problem ten można rozwiązać za pomocą wielorakich strategii, takich jak poprawa warunków pracy, perspektyw kariery zawodowej i wynagrodzenia, poprzez zapewnianie możliwości regularnego podnoszenia i zmiany kwalifikacji, opracowanie kreatywnych strategii rekrutacji oraz poprzez zachęcanie różnych grup niedostatecznie reprezentowanych, np. mężczyzn lub osób z różnych środowisk kulturowych, jak np. migranci i uchodźcy, do dołączenia do kadry wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Niedoborom personelu mógłby pomóc zarządzić mechanizm prostego i szybkiego uznawania kwalifikacji. Zalecenie Komisji (UE) 2022/554 ⁽¹¹⁾ podejmuje na przykład kwestię dostępu osób uciekających przed wojną w Ukrainie do zawodów regulowanych.
- (32) Promowanie sprawiedliwych warunków pracy personelu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem powinno przyczynić się do przyciągnięcia nowych pracowników, a jednocześnie zapewnienia, aby osoby pracujące w tym sektorze chciały i były w stanie pozostać na swoich stanowiskach aż do emerytury. Może też przyczynić się do zaradzenia problemowi segregacji płciowej w tym sektorze. W tym kontekście wytyczne strategiczne MOP w sprawie promowania godnej pracy dla personelu wczesnej edukacji ⁽¹²⁾ zawierają wskazówki co do możliwego wdrożenia zaleceń dotyczących doskonalenia zawodowego i rozwoju kariery, odpowiedniego wynagrodzenia, w tym równości wynagrodzeń, i zrównoważonych warunków zatrudnienia i pracy, a także wspierania dialogu społecznego w tym sektorze.
- (33) Opieka nad dziećmi nie kończy się z chwilą rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej. Potrzeby w zakresie opieki nad dziećmi w wieku szkolnym również mogą powodować ograniczenie uczestnictwa kobiet w rynku pracy oraz ich godzin pracy, jeżeli w kontekście krajowych systemów szkolnictwa brakuje odpowiednich, dobrej jakości i przystępnych cenowo rozwiązań dotyczących opieki pozaszkolnej i podczas wakacji i ferii. W sytuacji braku możliwości opieki nad starszymi dziećmi dostępność wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla młodszego rodzeństwa nie pozwoli na uczestnictwo rodziców w rynku pracy, co z kolei może wpłynąć na korzystanie z tych usług przez młodsze dzieci. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić odpowiednią, dobrej jakości i przystępną cenowo opiekę pozaszkolną. Zaleca się, aby środki podejmowane przez państwa członkowskie obejmowały, w stosownych przypadkach, ofertę nadzorowanego odrabiania lekcji i pomocy w pracy domowej dla wszystkich dzieci, w tym dzieci ze środowisk defaworyzowanych.
- (34) Równowaga między życiem zawodowym a prywatnym w dalszym ciągu stanowi wyzwanie dla wielu rodziców, zwłaszcza kobiet. Trudności w godzeniu obowiązków zawodowych i opiekuńczych są poważną przeszkodą, która ma wpływ na niedostateczną reprezentację kobiet na rynku pracy. W tym kontekście stereotypy płci często rzutują na role kobiet i mężczyzn w zakresie opieki. Nierównowaga między kobietami a mężczyznami w sprawowaniu opieki umacnia z kolei stereotypy płci dotyczące zawodów i ról zarówno mężczyzn, jak i kobiet.
- (35) Należy wyeliminować tę utrzymującą się lukę opiekuńczą w kontekście płci, w szczególności przez zachęcanie ojców do korzystania z urlopu ojcowskiego, rodzicielskiego i z elastycznej organizacji czasu pracy, w stosownych przypadkach, czemu powinien towarzyszyć bardziej wyrównany podział obowiązków opiekuńczych w obrębie pary w odniesieniu do pracy zarobkowej i pracy nieodpłatnej ⁽¹³⁾. Wdrożenie dyrektywy (UE) 2019/1158 powinno wzmocnić prawa pracowników mających obowiązki opiekuńcze do urlopu ojcowskiego i rodzicielskiego i do ubiegania się o elastyczną organizację czasu pracy. Dalsze działania należy skupić na upowszechnianiu wiedzy na temat tych nowych praw oraz na monitorowaniu, czy pracownicy mogą z nich w pełni korzystać, nie doświadczając przy tym niekorzystnego traktowania w pracy.
- (36) Oprócz innych środków służących godzeniu życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego należy w razie potrzeby promować elastyczne rozwiązania w zakresie korzystania z wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Na przykład osoby zatrudnione mające obowiązki opiekuńcze odniosłyby korzyści z dostępu do uzupełniających usług opieki nad dziećmi, takich jak wczesne godziny otwarcia, zapewnione posiłki i późne godziny zamknięcia placówek.
- (37) Aby lepiej zrozumieć potrzeby i ograniczenia w zakresie opieki, państwa członkowskie powinny zapewnić dostępność odpowiednich danych o wystarczającym poziomie szczegółowości, wiarygodności i porównywalności. Zważywszy, że dyrektywa (UE) 2019/1158 nie zawiera szczegółowych przepisów dotyczących gromadzenia danych, dane te powinny obejmować korzystanie z urlopu ojcowskiego i rodzicielskiego, z uwzględnieniem podręcznika metodyki dotyczącego ram wskaźników równowagi między życiem zawodowym a prywatnym opracowanego przez Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej z myślą o wsparciu odpowiedniego monitorowania i oceny tej dyrektywy.

⁽¹¹⁾ Zalecenie Komisji (UE) 2022/554 z dnia 5 kwietnia 2022 r. w sprawie uznawania kwalifikacji osób uciekających z Ukrainy przed rosyjską inwazją (Dz.U. L 107 I z 6.4.2022, s. 1).

⁽¹²⁾ Międzynarodowa Organizacja Pracy, „Meeting of Experts on Policy Guidelines on the promotion of decent work for early childhood education personnel” [Spotkanie ekspertów poświęcone wytycznym strategicznym na rzecz promowania godnej pracy dla personelu wczesnej edukacji], dostępne pod adresem: https://www.ilo.org/sector/Resources/codes-of-practice-and-guidelines/WCMS_236528/lang-en/index.htm.

⁽¹³⁾ Konkluzje Rady pt. „Eliminowanie luki płacowej ze względu na płeć: waloryzacja i podział pracy zarobkowej i nieodpłatnej pracy opiekuńczej”, 13584/20.

- (38) Postępy we wdrażaniu niniejszego zalecenia powinny być regularnie monitorowane w kontekście europejskiego semestru, rocznego sprawozdania na temat równości płci w Unii Europejskiej oraz portalu monitorowania strategii na rzecz równouprawnienia płci. W tym celu państwa członkowskie powinny w szczególności wspierać Komisję w ewentualnym opracowaniu i obliczeniu wskaźników służących do pomiaru luki opiekuńczej w kontekście płci (która oznacza różnicę pod względem czasu poświęcanego na opiekę przez kobiety i mężczyzn), a także luki płacowej między kobietami a mężczyznami i wykorzystania czasu na pracę zarobkową i pracę nieodpłatną, z myślą o lepszym zrozumieniu wzajemnych zależności między tymi elementami, co umożliwi kształtowanie polityki równości płci i polityki społecznej opartych na dowodach. Państwa członkowskie powinny też kontynuować wysiłki w celu opracowywania i realizacji reform w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, wykorzystując przy tym jak najlepiej wsparcie Komisji, m.in. za pośrednictwem Instrumentu Wsparcia Technicznego, poprzez wymianę dobrych praktyk, stosowanie odpowiednich procesów i metodologii, gromadzenie danych, zaangażowanie interesariuszy, a także bardziej skuteczną i efektywną koordynację międzyinstytucjonalną oraz planowanie, przydzielanie i doskonalenie zawodowe zasobów ludzkich w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.
- (39) Sformułowanie „wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem” należy rozumieć zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Rady w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem jako odnoszące się do każdego uregulowanego uzgodnienia zapewniającego edukację i opiekę dzieciom od urodzenia do wieku rozpoczęcia obowiązkowego szkolnego – niezależnie od miejsca, finansowania, godzin otwarcia lub programu – i obejmującego opiekę zapewnianą przez placówki opieki nad dziećmi i przez dziennego opiekuna, opiekę finansowaną ze środków prywatnych i publicznych oraz wychowanie przedszkolne.
- (40) Aby ocenić wpływ niniejszego zalecenia, Komisja we współpracy z państwami członkowskimi powinna monitorować postępy w jego wdrażaniu i regularnie składać Radzie sprawozdania na ten temat,

PRZYMUJE NINIEJSZE ZALECENIE:

CEL I ZAKRES STOSOWANIA

1. Celem niniejszego zalecenia jest zachęcenie państw członkowskich do zwiększenia, stosownie do ich sytuacji krajowej, uczestnictwa w dostępnej, przystępnej cenowo i wysokiej jakości wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, aby ułatwić i propagować uczestnictwo kobiet w rynku pracy, a także wzmocnić rozwój społeczny i poznawczy oraz sukces edukacyjny dzieci, w szczególności tych znajdujących się w trudnej sytuacji lub pochodzących ze środowisk defaworyzowanych.
2. Niniejsze zalecenie dotyczy wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przeznaczonej dla wszystkich dzieci.

WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE WCZESNEJ EDUKACJI I OPIEKI NAD DZIECKIEM

3. a) Zaleca się, aby państwa członkowskie zapewniały wysokiej jakości usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem zgodnie z kompetencjami krajowymi, poziomem korzystania z urlopu rodzicielskiego i modelami świadczenia wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, dążąc do tego, aby do 2030 r. co najmniej 45 % dzieci poniżej 3 lat uczestniczyło we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, według danych EU-SILC.

Niezależnie od akapitu pierwszego zaleca się, aby państwa członkowskie, które nie osiągnęły jeszcze określonego w 2002 r. celu dotyczącego uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem dla wspomnianej grupy wiekowej wynoszącego 33 %, zwiększyły uczestnictwo do 2030 r. o co najmniej określoną wartość procentową w stosunku do ich obecnego wskaźnika uczestnictwa wskazaną w ppkt (i) oraz (ii) niniejszego punktu. Obecny wskaźnik uczestnictwa oblicza się jako średni wskaźnik uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem wśród dzieci poniżej 3 lat osiągnięty w latach 2017–2021, według danych EU-SILC. Zaleca się, aby państwa członkowskie zwiększyły uczestnictwo we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem względem swoich aktualnych wskaźników uczestnictwa w następujący sposób:

- (i) o co najmniej 90 % – w przypadku państw członkowskich, których wskaźnik uczestnictwa jest niższy niż 20 %; albo
- (ii) o co najmniej 45 % lub co najmniej do poziomu, w którym osiągną wskaźnik uczestnictwa wynoszący 45 % – w przypadku państw członkowskich, w których wskaźnik uczestnictwa wynosi od 20 % do 33 %.

- b) Zaleca się, aby państwa członkowskie zapewniły wysokiej jakości usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla dzieci w wieku od trzech lat, tak by do 2030 r. osiągnąć cel uzgodniony w rezolucji Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) ⁽¹⁴⁾, zgodnie z którym co najmniej 96 % dzieci w przedziale wiekowym od 3 lat do wieku rozpoczęcia obowiązku szkolnego na poziomie szkoły podstawowej powinno uczestniczyć we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem.

WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI UCZESTNICTWA

4. Zaleca się, aby państwa członkowskie wspierały poziom dostępności usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, który jest zgodny z dobrostanem i rozwojem dziecka oraz umożliwia znaczące uczestnictwo rodziców, zwłaszcza matek, w rynku pracy, a jednocześnie pozwala na wybór co do opcji korzystania przez rodziców z usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem sprzyjający równości płci.
5. Zaleca się, aby państwa członkowskie podjęły działania mające na celu udostępnianie usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w sposób umożliwiający uczestnictwo dzieci w wymiarze co najmniej 25 godzin tygodniowo.
6. Zaleca się, aby państwa członkowskie propagowały dostępność usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem lub usług uzupełniających przed zwykłymi godzinami pracy i po ich zakończeniu, stosownie do przypadku, tak by uwzględnić czas na dojazd i zapewnić pełną zgodność opieki nad dziećmi z dobrostanem dziecka oraz godzinami pracy rodziców i ich potrzebą godzenia życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego.

WŁĄCZENIE DZIECI ZE ŚRODOWISK DEFAWORYZOWANYCH, DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I DZIECI O SZCZEGÓLNYCH POTRZEBACH LUB O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

7. Niniejszym zaleca się, by państwa członkowskie:
- a) wprowadziły ukierunkowane środki, aby umożliwić i zwiększyć uczestnictwo we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem dzieci ze środowisk defaworyzowanych, w tym dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym lub dzieci ze środowisk migracyjnych, i dzieci z niewystarczającą znajomością języka nauczania, a także dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o szczególnych potrzebach lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- b) podjęły niezbędne kroki w celu wyeliminowania różnic w poziomie uczestnictwa we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem między dziećmi zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a ogólną populacją dzieci;
- c) dążyły do zwiększenia, w stosownych przypadkach, uczestnictwa w ogólnodostępnej wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem dzieci z niepełnosprawnościami, dzieci o szczególnych potrzebach lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych; a także
- d) wspierały programy szkoleń dla personelu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, mających na celu wspieranie ich w oferowaniu wysokiej jakości wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dzieciom ze środowisk defaworyzowanych, w tym dzieciom zagrożonym ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także dzieciom z niepełnosprawnościami i dzieciom o szczególnych potrzebach lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

JAKOŚĆ

8. Niniejszym zaleca się państwom członkowskim zapewnienie, by:
- a) usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla wszystkich dzieci charakteryzowały się wysoką jakością w celu przyczynienia się do zdrowego rozwoju fizycznego, społecznego, emocjonalnego, poznawczego i edukacyjnego dzieci i do ich dobrostanu oraz w celu zwiększenia zaufania rodziców do tych usług; oraz by
- b) krajowe lub regionalne ramy jakości, do których opracowania zachęca się państwa członkowskie w myśl zalecenia Rady w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, obejmowały świadczenie usług dla dzieci z obu grup wiekowych objętych niniejszym zaleceniem. Krajowe ramy jakości powinny w szczególności przewidywać:
- odpowiednie proporcje między liczbą personelu a liczbą dzieci oraz odpowiednią wielkość grup, stosownie do wieku dzieci oraz wszelkich rodzajów niepełnosprawności lub specjalnych potrzeb edukacyjnych – zwłaszcza w przypadku systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w których występuje rozdział – z myślą o tym, by uniknąć luk w opiece;

⁽¹⁴⁾ Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1.

- wsparcie profesjonalizacji całego personelu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w tym przez podniesienie wymaganego poziomu kształcenia formalnego oraz zapewnienie stałego doskonalenia zawodowego (w tym wiedzy na temat praw dziecka) dzięki odpowiedniej ofercie szkolenia dostępnej w ciągu całego życia; a także
- środowisko zapewniające bezpieczeństwo, pielęgnację i opiekę, wysokiej jakości program nauczania i możliwości uczenia się dostosowane do szczególnych potrzeb każdej kategorii dzieci i każdej grupy wiekowej, a także przestrzeń społeczną, kulturalną i fizyczną oferującą wiele możliwości pozwalających dzieciom na rozwijanie swojego potencjału.

ROZKŁAD TERYTORIALNY

9. Zaleca się, by państwa członkowskie zajęły się trudnościami w dostępie dzieci i ich rodzin do odpowiedniej placówki edukacji i opieki poprzez zapewnienie wystarczającego zasięgu terytorialnego usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. W tym celu zaleca się, aby państwa członkowskie w szczególności:
- a) organizowały świadczenie usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem równomiernie na obszarach miejskich i wiejskich, w zamożnych i defaworyzowanych środowiskach i w regionach najbardziej oddalonych, biorąc pod uwagę struktury krajowe i specyficzne cechy poszczególnych obszarów, w tym zagęszczenie populacji dzieci i rozkład populacji dzieci według wieku, przy pełnym poszanowaniu zasad desegregacji i niedyskryminacji oraz przy ścisłej współpracy władz lokalnych i regionalnych; a także
  - b) uwzględniały, w stosownych przypadkach, potrzebę rozsądnego czasu dojazdu, w tym dla rodziców korzystających z aktywnej mobilności i transportu publicznego, przy organizowaniu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem lub opracowywaniu polityki dotyczącej lokalizacji usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

PRZYSTĘPNOŚĆ CENOWA

10. W przypadku dzieci innych niż dzieci objęte zaleceniem Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci, które to dzieci powinny korzystać z bezpłatnego i skutecznego dostępu do wysokiej jakości usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, zgodnie z definicją zawartą w tym zaleceniu, zaleca się państwom członkowskim zapewnienie, by koszty netto wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem były racjonalnie proporcjonalne do pozostałych wydatków i dochodu do dyspozycji gospodarstwa domowego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na gospodarstwa domowe o niskich dochodach, w tym monoparentalne. W szczególności zachęca się państwa członkowskie, by:
- a) zmniejszyły wydatki ponoszone przez rodziców; a także
  - b) wprowadziły w stosownych przypadkach ruchomą skalę opłat, które byłyby proporcjonalne do dochodów rodziny, lub opłatę maksymalną za wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem.

DOSTĘPNOŚĆ

11. Zaleca się, aby państwa członkowskie stałe usuwały przeszkody w równym dostępie do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla wszystkich dzieci w sposób niedyskryminacyjny. W tym kontekście szczególną uwagę należy zwrócić na:
- a) zapewnienie rozwiązań dla rodziców pracujących w niestandardowych godzinach, aby mogli lepiej godzić życie zawodowe, rodzinne i prywatne przy jednoczesnym dbaniu o dobrostan dziecka;
  - b) uwzględnienie szczególnych potrzeb osób samotnie wychowujących dzieci, wśród których to osób większość stanowią kobiety;
  - c) poprawę dostępu do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem bez względu na status rodziców na rynku pracy, ale w sposób spójny z zachęcaniem do podejmowania pracy;
  - d) zapewnienie dostępności budynków, infrastruktury, wsparcia środowiskowego i transportu, jak również materiałów edukacyjnych i narzędzi cyfrowych rodzicom i dzieciom z niepełnosprawnościami lub dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
  - e) oferowanie skutecznego wsparcia oraz odpowiednich informacji i komunikacji w zakresie edukacji i opieki rodzicom i dzieciom z niepełnosprawnościami lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych, a także rodzicom i dzieciom w trudnej sytuacji, oraz usuwanie barier językowych i kulturowych, w tym barier stojących przed dziećmi ze środowisk migracyjnych, tak aby umożliwić dzieciom uczestnictwo w ogólnodostępnych placówkach wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, włączających i wolnych od segregacji;

- f) proaktywne udzielanie wsparcia i jasnych informacji na temat korzyści płynących z uczestnictwa w systemie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz o istniejących możliwościach, zasadach kwalifikowalności i procedurach administracyjnych związanych z dostępem do usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem wszystkim rodzicom na niedyskryminacyjnych zasadach, niezależnie od składu i statusu rodziny; a także
  - g) udzielanie pomocy w zakresie procedur administracyjnych przy zapisywaniu dzieci do placówek, zwłaszcza rodzicom w trudnej sytuacji lub pochodzącym ze środowisk defaworyzowanych.
12. Zaleca się, by państwa członkowskie wprowadziły ustawowe prawo do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Przy ustalaniu dolnej granicy wieku w przypadku tego ustawowego prawa zaleca się, by państwo członkowskie wzięło pod uwagę dostępność i czas trwania urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego i rodzicielskiego, objętych odpowiednim wynagrodzeniem lub zasiłkiem, dążąc do uniknięcia przerwy między końcem takiego urlopu a początkiem wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

USŁUGI UZUPEŁNIAJĄCE I OPIEKA POZASZKOLNA

13. Oprócz zapewniania usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem zaleca się, by państwa członkowskie zapewniały kompleksowe podejście do opieki nad dziećmi, biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie opieki nad dziećmi w różnym wieku, w tym w wieku szkolnym, poprzez wspieranie przystępnej cenowo, dostępnej, wysokiej jakości opieki pozaszkolnej dla wszystkich dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej (obejmującej czas po szkole i podczas wakacji i ferii), w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, przy uwzględnieniu krajowego systemu organizacji nauki szkolnej i wakacji. Zaleca się, by państwa członkowskie włączyły do tych usług, w stosownych przypadkach, pomoc w pracy domowej dla wszystkich dzieci, w tym w szczególności dzieci ze środowisk defaworyzowanych lub dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji.

ŚWIADOMOŚĆ PRAW

14. Zaleca się, by państwa członkowskie propagowały wśród rodziców wiedzę o przysługujących im prawach, w tym w stosownych przypadkach o prawie do miejsca w placówce wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, biorąc pod uwagę fakt, że różne tradycje i środowiska mogą wpływać na wiedzę o systemie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, postrzeganie tego systemu i zaufanie do niego.
15. Zachęca się państwa członkowskie do proaktywnego informowania rodziców o możliwościach, korzyściach i kosztach korzystania z wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz – w stosownych przypadkach – o dostępnym wsparciu finansowym. Powinno się przy tym uwzględnić:
- a) potrzeby rodziców w zakresie informacji dotyczących wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, biorąc pod uwagę ich różnorodne umiejętności, zdolności, status społeczno-ekonomiczny i ewentualne niepełnosprawności; a także
  - b) konieczność zapewnienia, by informacje były łatwo dostępne zarówno w internecie, jak i poza nim, biorąc także pod uwagę różne potrzeby językowe oraz dostępność narzędzi cyfrowych.
16. Zaleca się, by państwa członkowskie wprowadziły skuteczne, bezstronne i dostępne procedury składania skarg, umożliwiające zgłaszanie problemów lub incydentów właściwym organom.

WARUNKI PRACY I UMIEJĘTNOŚCI PERSONELU

17. Zaleca się, by państwa członkowskie wspierały wysokiej jakości zatrudnienie i sprawiedliwe warunki pracy personelu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności przez promowanie dialogu społecznego i rokowań zbiorowych oraz wspieranie atrakcyjnych wynagrodzeń, odpowiedniej organizacji pracy, wysokich standardów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz równości i niedyskryminacji w tym sektorze, przy jednoczesnym poszanowaniu autonomii partnerów społecznych.
18. Zaleca się, by państwa członkowskie zajęły się kwestią potrzeb w zakresie umiejętności i problemem niedoboru pracowników w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności przez podjęcie następujących działań:
- a) usprawnienie początkowego i dalszego kształcenia i szkolenia w celu wyposażenia obecnych i przyszłych pracowników wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w niezbędne umiejętności i kompetencje;
  - b) tworzenie ścieżek kariery w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w tym przez podnoszenie kwalifikacji, zmianę kwalifikacji oraz usługi w zakresie informacji i poradnictwa;
  - c) oferowanie atrakcyjnego statusu zawodowego i możliwości kariery pracownikom wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem;

- d) stosowanie środków przeciwdziałających stereotypom płci i segregacji płciowej i zwiększających atrakcyjność pracy w tym sektorze zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet, a także
- e) w stosownych przypadkach – rozwój sieci zawodowych na potrzeby osób zatrudnionych w sektorze wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

ELIMINOWANIE LUKI OPIEKUŃCZEJ W KONTEKŚCIE PŁCI

19. Zaleca się, by państwa członkowskie zachęcały do równego podziału opieki nad dziećmi między rodzicami, stosując następujące działania:
- a) zwalczanie stereotypów płci i zachęcanie – w tym za pośrednictwem kampanii informacyjnych – do zrównoważonego uczestnictwa obojga rodziców w obowiązkach opiekuńczych na równych prawach, a także
  - b) promowanie i wspieranie dostępności i korzystania na równi przez kobiety i mężczyzn z przyjaznej rodzinie organizacji pracy oraz korzystania z urlopów rodzicielskich przez oboje rodziców, zwłaszcza mężczyzn, w ciągu całego życia zawodowego.

ZARZĄDZANIE I GROMADZENIE DANYCH

20. Zaleca się, by państwa członkowskie zajęły się należyтым i skutecznym zarządzaniem polityką w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności przez podjęcie następujących działań:
- a) zapewnienie ścisłej współpracy między różnymi instytucjami odpowiedzialnymi za kształtowanie polityki a usługodawcami wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wspieranie współpracy z innymi instytucjami kształtującymi politykę i usługodawcami odpowiedzialnymi za wczesny rozwój i edukację dzieci, a także
  - b) mobilizowanie i gospodarne wykorzystanie odpowiedniego i stabilnego finansowania na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, m.in. za pomocą unijnych funduszy i instrumentów, a także prowadzenie polityki sprzyjającej zrównoważonemu finansowaniu usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w sposób spójny z ogólną stabilnością finansów publicznych.
21. Zaleca się, by w stosownych przypadkach państwa członkowskie rozwijały lub usprawniały gromadzenie danych dotyczących:
- a) uczestnictwa dzieci we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, w regularnych odstępach czasu i przy zastosowaniu odpowiedniej wielkości próby w badaniach, zdezagregowanych według wieku i, w miarę możliwości, według płci, w tym z odniesieniem do dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji lub dzieci ze środowisk defaworyzowanych;
  - b) różnicy pod względem czasu poświęcanego na pracę zarobkową i pracę nieodpłatną między kobietami a mężczyznami mającymi obowiązki opiekuńcze, najlepiej z wykorzystaniem badań budżetu czasu na podstawie standardu wyznaczonego przez zharmonizowane europejskie badania budżetu czasu;
  - c) wykorzystania urlopu rodzicielskiego – w formie danych zdezagregowanych według płci, przy wykorzystaniu danych administracyjnych w sposób zharmonizowany dla UE oraz przy zastosowaniu ram wskaźników równowagi między życiem zawodowym a prywatnym opracowanych przez wspólną podgrupę roboczą Komitetu ds. Zatrudnienia (EMCO) i Komitetu Ochrony Socjalnej (SPC);
  - d) warunków pracy personelu wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, z uwzględnieniem aspektów, o których mowa w zaleceniach 17 i 18, a także
  - e) niedoborów we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem oraz dostępności, przystępności cenowej i jakości usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem – w regularnych odstępach czasu, rozkładu terytorialnego usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w tym na obszarach oddalonych i wiejskich, w szczególności w celu dokonania oceny różnic terytorialnych.
22. Zaleca się, by państwa członkowskie zwiększyły wysiłki w celu zapewnienia porównywalności danych na poziomie Unii i wystarczającego stopnia ich szczegółowości.

WDRAŻANIE, MONITOROWANIE I OCENA

23. Zaleca się, by państwa członkowskie poinformowały Komisję o zestawie środków wprowadzonych lub planowanych w celu wdrożenia niniejszego zalecenia w terminie 18 miesięcy od jego przyjęcia, opierających się, w odpowiednich przypadkach, na istniejących krajowych strategiach lub planach. W stosownych przypadkach można odnieść się do sprawozdań składanych w ramach istniejących mechanizmów sprawozdawczych, takich jak otwarta metoda koordynacji, europejski semestr i inne odpowiednie unijne mechanizmy programowania i sprawozdawczości.

NINIEJSZYM Z ZADOWOLENIEM PRZYJMUJE ZAMIERZENIA KOMISJI, BY:

- 24 a) usprawnić regularne dostarczanie danych poprzez udostępnienie na stronie internetowej Eurostatu oraz na portalu monitorowania strategii na rzecz równouprawnienia płci danych dotyczących:
- (i) dalszego podziału, według wieku i, w stosownych przypadkach, według kwintyla dochodów gospodarstwa domowego, dzieci uczestniczących we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, a także według intensywności (liczby godzin) uczestnictwa, oraz wskaźnika uczestnictwa dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
  - (ii) przedziałów ufności dla głównego wskaźnika badania EU-SILC „Dzieci objęte formalną opieką lub edukacją” oraz innych istotnych wskaźników wraz z odsetkami uczestnictwa, aby zapewnić porównywalność w czasie i między państwami, a także
  - (iii) bardziej kompleksowych informacji dotyczących gromadzonych danych, zwłaszcza w odniesieniu do programów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, co do których zdefiniowano wskaźniki;
- b) uruchomić finansowanie unijne w celu wsparcia krajowych reform i inwestycji w dziedzinie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.
- c) zbadać możliwość opracowania dalszych wskaźników we współpracy z Komitetem ds. Zatrudnienia i Komitetem Ochrony Socjalnej oraz w ścisłej współpracy z Komitetem ds. Edukacji i stałą grupą ds. wskaźników i benchmarków, a także dążyć do ułatwienia wymiany dobrych praktyk i wzajemnego uczenia się między państwami członkowskimi, a także działań w zakresie budowania zdolności technicznych, oraz nadal wspierać państwa członkowskie w ich wysiłkach na rzecz opracowania i wdrożenia reform w dziedzinie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności za pośrednictwem strategicznych ram współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz Instrumentu Wsparcia Technicznego.
- d) zachęcać unijne agencje, takie jak Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn i Eurofound, do regularnego gromadzenia danych, opracowywania wskaźników i przeprowadzania analiz dotyczących luki opiekuńczej w kontekście płci, luki płacowej między kobietami a mężczyznami, wykorzystania czasu na pracę zarobkową i pracę nieodpłatną oraz aktywności indywidualnej i społecznej kobiet i mężczyzn mających obowiązki opiekuńcze, a także dotyczących rozwiązań w zakresie organizacji pracy w ciągu ich życia zawodowego.
- e) Monitorować wdrażanie niniejszego zalecenia w kontekście rocznego sprawozdania na temat równości płci w Unii oraz istniejących ustaleń europejskiego semestru, przy wsparciu Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej, oraz – w przypadku dzieci w wieku powyżej 3 lat – w kontekście Monitora Kształcenia i Szkolenia.
25. Przedstawić Radzie w terminie pięciu lat sprawozdanie z postępów poczynionych w związku z niniejszym zaleceniem.

Sporządzono w Brukseli 8 grudnia 2022 r.

W imieniu Rady
Przewodniczący
M. JUREČKA